

Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts

**PILSONISKĀS SABIEDRĪBAS STIPRINĀŠANAS POLITIKAS
PAMATNOSTĀDNES**

2005.–2014.gadam

Saturs

Kopsavilkums	3
Dokumentā lietotie saīsinājumi	5
Terminu skaidrojumi	5
Ievads	8
I. Pilsoniskās sabiedrības attīstības redzējums: vēlamā situācija 2013.gadā	9
II. Situācijas raksturojums:	10
1. Kāpēc valstij ir svarīgi attīstīt pilsonisko sabiedrību	10
2. Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā	10
2.1. Iedzīvotāju sadarbība	11
2.2. Iedzīvotāju un organizāciju līdzdalība politikas veidošanā	13
2.3. Nevalstisko organizāciju darbības vide	15
III. Problēmas	16
IV. Politikas veidošanas principi	17
V. Pilsoniskās sabiedrības politikas mērķi	17
VI. Politikas rīcības virzieni	19
VII. Politikas rezultāti un to rādītāji	24
VIII. Ietekmes uz valsts budžetu novērtējums	24
IX. Turpmākās rīcības plānojums	25
X. Pārskatu sniegšanas un novērtēšanas kārtība	25

Kopsavilkums

Pilsoniskā sabiedrība veicina demokrātiju, vairo un mobilizē sociālo kapitālu, veicinot iedzīvotāju savstarpēju sadarbību un saskaņotu rīcību kopējam labumam, palīdz risināt iedzīvotāju problēmas.

Latvijā pilsoniskā sabiedrība ir tās attīstības sākumstadijā. Galvenās pilsoniskās sabiedrības izveides un nostiprināšanas **problēmas** Latvijā ir šādas:

- Zema sabiedriskā aktivitāte un savstarpējā uzticēšanās.
- Iedzīvotāju atsvešinātība no publiskās pārvaldes.
- Iedzīvotāji maz zina par NVO darbību, NVO darba rezultātiem un lietderību, līdz ar to iesaistīšanās līmenis ir zems.

Pilsoniskās sabiedrības politika ir starpsektoru politika, kas saistīta ar visām valsts un pašvaldību politikas jomām. Pilsoniskās sabiedrības pamatnostādnes nosaka publiskās varas rīcību.

Pilsoniskās sabiedrības politikas **mērķis** ir panākt tādu pilsoniskās sabiedrības attīstību, kurā iedzīvotājiem nav šķēršļu sadarboties savu un sabiedrības jautājumu risināšanā.

Politikas ieviešanai plānoti šādi **rīcības virzieni**:

1. Palielināt to cilvēku īpatsvaru Latvijā, kas, formāli un neformāli sadarbojoties savu un sabiedrības mērķu labā, vairo sociālo kapitālu.

1. Aktivizēt pašvaldības (un nevalstiskās organizācijas *skat. III sadaļu*) **reālu iespēju** radīšanā iedzīvotāju sabiedriskajām aktivitātēm.
2. Veicināt **labdarību**, tai skaitā, brīvprātīgo darbu, indivīdu ziedošanu, uzņēmēju filantropiju un nodibinājumu veidošanos.
3. Aktivizēt pašvaldību, nevalstisko organizāciju un plašsaziņas līdzekļu darbību, lai popularizētu veiksmīgu pilsonisko sabiedrību un līdzdalību ar to saistītajos procesos, minot reālus **piemērus**.
4. Paplašināt **skolas vecuma bērnu** zināšanas un prasmes, sekmējot attieksmes veidošanos dzīvei pilsoniskā sabiedrībā.
5. Veicināt **sociālās atstumtības riskam** pakļauto iedzīvotāju līdzdalību pilsoniskajā sabiedrībā.

2. Paaugstināt iedzīvotāju, neformālo grupu un sabiedrisko organizāciju līdzdalības efektivitāti politikas procesā pašvaldības, centrālās valsts pārvaldes un Eiropas Savienības līmenī.

1. Noteikt publiskās pārvaldes atbildību par pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanu politikas veidošanā, nodrošinot **normatīvo un metodisko norādījumu** ieviešanu pilsoniskās sabiedrības līdzdalībai politikas veidošanā publiskajā pārvaldē, saglabājot un papildinot esošos līdzdalības mehānismus.
2. Nodrošināt iedzīvotājiem pieejamu un saprotamu **informāciju**, kā arī **komunikācijas infrastruktūru** pilsoniskās sabiedrības efektīvai līdzdalībai politikas veidošanā.

3. Attīstīt vidi ilgtspējīgai, uz rezultātu orientētai nevalstisko organizāciju darbībai.

1. Veicināt NVO darbinieku uz rezultātu orientētu **rīcībspējas** (kapacitātes) uzlabošanu, lai sasniegtu noteiktos mērķus, kā arī piesaistītu cilvēku un finanšu resursus.
2. Veicināt cilvēku **iesaistīšanu NVO**, rosinot sabiedriskās organizācijas paplašināt biedru loku un iesaistīt mērķa grupas.
3. Veicināt daudzveidīgu **finansēšanas avotu un veidu** pieejamību NVO sektoram.
4. Atbalstīt **inovatīvu** sabiedrisko organizāciju attīstību.
5. Veidot un uzturēt valsts atbalsta sistēmu NVO sektora ilgtspējas veicināšanai.

Pilsoniskās sabiedrības pamatnostādņēs izvirzīto mērķu sasniegšanai turpmākajos gados nepieciešams papildu finansējums no valsts budžeta Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariātam, kas ir atbildīgā institūcija par pilsoniskās sabiedrības politikas veidošanu un īstenošanu, kā arī Valsts kancelejai, ministrijām un citām valsts institūcijām. Papildu līdzekļu piešķiršana nepieciešama valsts programmas "Pilsoniskās sabiedrības stiprināšana. 2005.–2009.gads" noteiktajiem uzdevumiem un pasākumiem. (Programma izstrādāta saskaņā ar Pilsoniskās sabiedrības attīstības pamatnostādņēm.) Programmā tiek norādīts valsts institūcijām no valsts budžeta paredzamais papildus nepieciešamais finansējums pa gadiem. Katru gadu plānojot nākamā gada budžetu, nepieciešamais finansējums tiek precizēts un iekļauts attiecīgās ministrijas vai institūcijas gada budžeta pieprasījumā.

Dokumentā lietotie saīsinājumi

IIN – iedzīvotāju ienākumu nodoklis

IKP – iekšējais kopprodukts

ĪUMSILS – Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts

UR – Uzņēmumu reģistrs

VID – Valsts ieņēmumu dienests

Terminu skaidrojumi šā dokumenta izpratnē

Biedrība – Biedrību un nodibinājumu reģistrā reģistrēta brīvprātīga personu apvienība, kas nodibināta, lai sasniegtu statūtos noteikto mērķi, kam nav peļņas gūšanas rakstura.

Biedru labuma organizācija – sabiedriska organizācija, kuras galvenais mērķis ir kalpot tās biedru interesēm.

Brīvprātīgais darbs – bezatlīdzības darbs vai pakalpojumi, ko veic fiziska persona, nestājoties ar biedrību vai nodibinājumu darba tiesiskajās attiecībās, un kas ir vērsts uz biedrības vai nodibinājuma statūtos noteiktā mērķa sasniegšanu.

Filantropija (labdarība) – naudas, laika, zināšanu vai citu privāto resursu plānota ziedošana labiem sabiedrības mērķiem, nesaņemot par to nekādu atlīdzību.

Formāla sadarbība – sadarbība, kura balstās uz formalizētām, bieži vien valstiski reģistrētām attiecībām, piemēram, biedrības, nodibinājumi, arodbiedrības.

Ģeogrāfiska kopiena – ģeogrāfiski vienota neformāla indivīdu grupa, kuru vieno kāda sociāla identitāte vai kopīgas intereses.

Ilgspēja – attīstība, kas nodrošina šodienas vajadzību apmierināšanu, neradot draudus nākamo paaudžu vajadzību apmierināšanai (saskaņā ar ANO Pasaules Vides un attīstības komisijas ziņojumu "Mūsu kopējā nākotne", 1987.).

Kopiena – neformāla indivīdu grupa, kuru vieno kāda sociāla identitāte vai kopīgas intereses.

Līdzdalība – pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanās valsts un pašvaldību politikas veidošanā. Līdzdalība var būt gan pēc valsts

pārvaldes institūcijas iniciatīvas (parasti konsultāciju veidā), gan arī pēc pašu iedzīvotāju ierosmes.

Līdzdarbība – līdzdalības forma, kura izpaužas kā pilsoniskās sabiedrības aktīva iesaistīšanās publiskās varas uzdevumu formulēšanā, apspriešanā, īstenošanā un novērtēšanā. To parasti konkretizē līdzdarbības līgumi.

Neformāla sadarbība – sadarbība, kura parasti balstās uz mutisku vienošanos un kura netiek reģistrēta, piemēram, interešu grupas, interneta kopienas, brīvā laika pavadīšanas grupas, paziņu grupas u.tml.

Nevalstiskais sektors (arī "trešais sektors") – sabiedrības darbības joma, kuru veido gan formālie, gan neformālie sabiedriskie tīkli un kura pastāv ārpus publiskās varas sektora un biznesa sektora.

Nodibinājums (arī fonds) – Biedrību un nodibinājumu reģistrā reģistrēts mantas kopums (finanšu līdzekļi, nekustamais īpašums u.tml.), kurš nodalīts dibinātāja noteiktā mērķa sasniegšanai, kam nav peļņas gūšanas rakstura.

Nevalstisko organizāciju (NVO) sektors – nevalstiskā sektora daļa, kuru veido sabiedriskās (nevalstiskās) organizācijas ar saviem sabiedriskajiem tīkliem.

NVO sektora ilgtspēja – NVO sektora spēja pašorganizēties atbilstoši sabiedrības vajadzībām un pielāgoties tām, sasniegt sabiedriski svarīgus mērķus un piesaistīt resursus to īstenošanai.

Pilsoniskā izglītība – izglītība, kuras mērķis ir sniegt indivīdam zināšanas un pieredzi, kas nepieciešama viņa sekmīgai un pilnvērtīgai integrācijai un dzīvei pilsoniskā sabiedrībā.

Pilsoniskā sabiedrība – sabiedrība, kurā indivīdi sadarbojas ar citiem indivīdiem un publisko varu savu un sabiedrības problēmu risināšanā. Pilsoniskajā sabiedrībā ietilpst dažādu veidu formāli un neformāli veidojumi, kas ir neatkarīgi no valsts, ģimenes un uzņēmējdarbības. Pilsoniskā sabiedrība nodrošina arī to interešu pārstāvniecību, kuras nevar pārstāvēt, izmantojot ekonomiskos un politiskos ietekmēšanas līdzekļus (piemēram, vides aizsardzība, bērnu tiesības, cilvēku ar īpašām vajadzībām tiesības).

Politikas veidošana – process, kurā ietilpst politikas izstrādāšana, ieviešana un izvērtēšana.

Sabiedriskā apspriešana – sabiedrībai atvērts līdzdalības veids, kuru organizē publiska iestāde vai, atsevišķos gadījumos, cita juridiska persona, lai uzzinātu iedzīvotāju viedokli par sabiedrībai svarīgu jautājumu.

Sabiedriskā labuma organizācijas – biedrības, nodibinājumi vai reliģiskas organizācijas, kuru galvenais uzdevums ir sabiedrībai svarīgu mērķu sasniegšana.

Sabiedriskās organizācijas, arī nevalstiskās organizācijas (NVO) – organizācijas, kuras veidojušās, pamatojoties uz privāto iniciatīvu, un kuru mērķis nav peļņas gūšana¹.

Sabiedriskie tīkli – formāli un neformāli (personiskie) kontakti un attiecības, kuras pastāv sabiedrībā.

Sociālās atstumtības riskam pakļautās iedzīvotāju grupas – cilvēku grupas, kuras nabadzības, nepietiekamas izglītības, diskriminācijas vai citu apstākļu dēļ nespēj pilnībā vai daļēji iekļauties sabiedrībā un kurām ir liegtas vai apgrūtinātas iespējas realizēt savas tiesības, gūt ienākumus, kas nodrošinātu sabiedrībā pieņemto dzīves līmeni, un saņemt pakalpojumus un preces, kuras tām ir būtiski nepieciešamas.

Sociālais kapitāls – sabiedrisko tīklu darbības rezultātā radies labums indivīdam un sabiedrībai kopumā.

Ziedošana – manta vai finansiālie līdzekļi, kurus persona, pamatojoties uz līgumu, bez atlīdzības nodod sabiedriskā labuma organizācijai statūtos noteikto mērķu sasniegšanai bez pretpienākuma veikt darbības, kurām ir atlīdzības raksturs.

¹ **Sabiedriskā organizācija, nevalstiskā organizācija (NVO)** - Šā dokumenta ietvaros šajā jēdzienā netiek ietvertas reliģiskās organizācijas, arodbiedrības, politiskās partijas, bezpeļņas organizācijas. Programmas darbības laikā no 2005.gada 1.janvāra līdz 2005.gada 31.decembrim šajā jēdzienā tiek ietvertas arī sabiedriskās organizācijas, kuras dibinātas saskaņā ar iepriekšējo likumu “Par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām” un kurām saskaņā ar likumu “Par biedrībām un nodibinājumiem” jātiiek pārreģistrētām par biedrībām vai nodibinājumiem vai likvidētām brīvprātīgi līdz 2005.gada 31.decembrim Programmas darbības laikā pēc 2005.gada 31.decembra šajā jēdzienā vairs netiek ietvertas tās sabiedriskās organizācijas, kuras dibinātas saskaņā ar iepriekšējo likumu “Par sabiedriskajām organizācijām un to apvienībām”, jo to darbība pēc minētā termiņa nav atļauta un nepārreģistrētās sabiedriskās organizācijas tiks likvidētas piespiedu kārtībā.

Ievads

Pilsoniskās sabiedrības **pamatnostādņu mērķis** ir noteikt valsts politiku pilsoniskās sabiedrības izveidei un stiprināšanai Latvijā. Pamatnostādnes ir valsts politikas plānošanas dokuments periodam no 2005.gada līdz 2014.gadam.

Pilsoniskās sabiedrības pamatnostādnes nosaka publiskās varas rīcību. Tomēr politikas īstenošana lielā mērā ir atkarīga no sabiedrības spējas un vēlmes iesaistīties, sadarboties un līdzdarboties, tāpēc pamatnostādņu IV nodaļā iekļauti politikas veidošanas pamatprincipi. Pilsoniskās sabiedrības politika ir starpsektoru politika, kas saistīta ar visām valsts un pašvaldību politikas jomām.

Līdz šim pilsoniskās sabiedrības politikas jautājumi ir skarti šādos politikas plānošanas dokumentos:

- Valsts pārvaldes reformu stratēģija 2001.–2006.gadam;
- Valsts pārvaldes reformu programma 2001.–2006.gadam;
- Reģionālās attīstības pamatnostādnes;
- Politikas plānošanas pamatnostādnes;
- Izglītības attīstības koncepcija 2002.–2005.gadam;
- Nacionālais rīcības plāns nabadzības un sociālās atstumtības mazināšanai 2004.–2006.gadam;
- Valdības komunikācijas politikas pamatnostādnes 2001.–2006.gadam;
- Valsts programma "Sabiedrības integrācija Latvijā".

Kopš 2003.gada par pilsoniskās sabiedrības politikas veidošanu ir atbildīgs Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariāts (ĪUMSILS). Par pilsoniskās sabiedrības līdzdalības nodrošināšanas vispārējo principu, vadlīniju un procedūru izstrādi valsts pārvaldes darbu nosakošajos normatīvajos aktos ir atbildīga Valsts kanceleja.

I. Pilsoniskās sabiedrības attīstības redzējums: vēlamā situācija 2014.gadā²

Iedzīvotāji, saskatot aktuālu un risināmu jautājumu, pašorganizējas. Vairākums no viņiem ir pieredzējuši, kā citi iedzīvotāji organizējas viņus interesējošu jautājumu risināšanā, un zina, ka viņu ieguldītais laiks un līdzekļi nesīs rezultātus. Ja iedzīvotājs var risināt jautājumu savā kopienā, viņš to dara, negaidot atbalstu no ārpusē. Ja jautājums ir risināms pašvaldības, valsts vai pat Eiropas Savienības līmenī, viņš zina, kur, kā un kad vērsties pašvaldībā, valsts pārvaldes vai Eiropas Savienības institūcijās, lai piedalītos attiecīgās politikas veidošanā.

Publiskās pārvaldes darbinieki atsaucas pilsoniskās sabiedrības iniciatīvām. Tie ir iemācījušies iesaistīt iedzīvotājus politikas veidošanā un labi pārzina nepieciešamās procedūras. Iedzīvotājam ir izveidojušās prasmes rast kompromisus un vienoties par prioritātēm, ņemot vērā viedokļu daudzveidību.

Cilvēks iesaistās sabiedriskajās organizācijās, kuras nodarbojas ar viņu interesējošiem jautājumiem. Tur viņš var saņemt nepieciešamo informāciju, piedalīties attiecīgajās aktivitātēs kā organizācijas biedrs vai "klients". Iedzīvotājs ir gatavs ziedot finanšu līdzekļus un materiālās vērtības un ar brīvprātīgu darbu atbalstīt sabiedrisko organizāciju, jo viņš redz organizācijas darbības rezultātus un tic tās mērķiem. Mainoties iedzīvotāju mērķiem un vajadzībām, mainās arī viņu interese līdzdarboties sabiedriskajās organizācijās. Sabiedriskās organizācijas pastāv tik ilgi, kamēr tās veic sabiedrībai (vai tās biedriem) nepieciešamu darbu.

Ir augusi valsts labklājība un līdz ar to arī tas vērtību apjoms, ko cilvēks ziedo sabiedriskajām organizācijām. Daudzi vēlas apliecināt savu pilsonisko uzņēmību, veidojot nodibinājumus. Valsts uzrauga situāciju un nodrošina, lai nevienai sabiedrības daļai nerastos šķēršļi sev svarīgu jautājumu risināšanā.

Laikposmā no 2005.gada līdz 2009.gadam aug sabiedrības uzticība sabiedriskajām organizācijām, un sabiedrība sāk uzskatīt, ka tai ir pietiekami daudz līdzekļu sabiedrisko organizāciju atbalstam. Valsts palīdz veidot sabiedrības izpratni par pilsoniskās sabiedrības nozīmību, tā atbalsta NVO darbinieku prasmju uzlabošanu, un rīko konkursus nevalstiskajām organizācijām pilsoniskās sabiedrības stiprināšanai. Attīstoties sabiedrības uzticībai un izpratnei, valsts ieguldījums NVO sektora ilgtspējai ir NVO

² Vēlamās situācijas aprakstu veidoja sabiedriskās organizācijas un iedzīvotāji, ar kuriem notika konsultācijas pilsoniskās sabiedrības stratēģijas izstrādē.

darbinieku spēju (kapacitātes) veicināšana un pilsoniskās sabiedrības situācijas analīze. Ja rodas apstākļi, kas apdraud pilsonisko sabiedrību, valsts ar savu rīcību ir gatava to aizstāvēt.

II. Situācijas raksturojums

1. Kāpēc valstij ir svarīgi stiprināt pilsonisko sabiedrību

Pilsoniskā sabiedrība:

- veicina **demokrātiju**, tai skaitā kvalitatīvāku publiskās pārvaldes lēmumu pieņemšanu, aktīvāku demokrātisko līdzdalību, varas un pilsoņu savstarpējo saikni un uzticību, sabiedrības grupu interešu un tiesību aizsardzību;
- vairo un mobilizē **sociālo kapitālu**, veicinot iedzīvotāju savstarpēju sadarbību un saskaņotu rīcību kopējam labumam;
- palīdz risināt **iedzīvotāju problēmas**, tai skaitā sociālās, sniedzot sociālos pakalpojumus bez valsts iesaistīšanas vai par valsts līdzekļiem jomās, kurās iedzīvotāju formālie vai neformālie sadarbības tīkli to var izdarīt efektīvāk nekā valsts struktūras.

2. Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā

Latvijā pilsoniskā sabiedrība ir tās attīstības sākumstadijā. Esošo situāciju var raksturot trijās galvenajās pilsoniskās sabiedrības izpausmēs:

- 1) iedzīvotāju sadarbība viņus interesējošo jautājumu risināšanā;
- 2) sabiedrības līdzdalība politikas veidošanā pašvaldību, valsts centrālās pārvaldes un Eiropas Savienības līmeņos;
- 3) nevalstisko organizāciju sektora ilgtspēja.

2.1. Iedzīvotāju sadarbība

Latvijā kopumā sabiedriskajās aktivitātēs ir iesaistīta neliela daļa iedzīvotāju, ir maz attīstītas brīvprātīgā darba un labdarības tradīcijas.

Latvijas iedzīvotāji ir sabiedriski neaktīvi – tikai trešdaļa iedzīvotāju tic, ka sabiedriskās aktivitātes var uzlabot viņu dzīves kvalitāti, trešdaļa domā, ka tās neko nemaina, bet vēl trešdaļa atzīst, ka vispār nepiedalās sabiedriskajā dzīvē³.

³ *Iedzīvotāju integrācija: sabiedriskās aktivitātes*. Latvijas iedzīvotāju aptauja, 2002.gada marts, SKDS. ĪUMSILS pasūtījums.

2002.gadā SKDS veiktā iedzīvotāju aptauja⁴ parāda, ka iedzīvotāji visvairāk darbojas arodbiedrībās, sporta klubos, draudzēs un brīvā laika nodarbību grupās (ap 10% katrā no minētajām grupām). **Tikai apmēram 5 % iedzīvotāju darbojas organizācijās, kas saistītas ar bērnu audzināšanu, mājokļu īpašnieku vai īrnieku organizācijās, profesionālās asociācijās, kā arī labdarības un sociālās palīdzības vai pašpalīdzības organizācijās.** Tikai apmēram 1 % aptaujāto atbildējuši, ka darbojas pensionāru organizācijās vai politiskajās partijās, vai mazākumtautību organizācijās. Bet apmēram 60 % iedzīvotāju norādījuši, ka nepiedalās organizāciju vai neformālo grupu darbā.

Starp tiem, kas norāda, ka vispār nepiedalās sabiedrisko organizāciju darbā, minami cilvēki vecumā no 45 līdz 54 gadiem (66,8 %), cilvēki ar pamatizglītību (69,7 %). Arī cittautieši un nepilsoņi vairāk nekā latvieši nepiedalās formālo un neformālo organizāciju dzīvē. Sabiedriski vismazāk aktīvo iedzīvotāju vidū ir ārpus formālā darba tirgus – pensionāri, mājsaimnieces, bezdarbnieki (65,2 %).

2003.gada rudenī 54 % aptaujāto norādīja, ka "nekur nepiedalās"⁵. Šādu atbildi visbiežāk snieguši respondenti, kuri vecāki par 55 gadiem (64 %), aptaujas dalībnieki ar pamatizglītību vai vidējo izglītību, krievi, citu tautību pārstāvji, respondenti, kas nav Latvijas Republikas pilsoņi, darba tirgū neiesaistītie, aptaujātie ar zemiem ienākumiem (kuru vidējie ienākumi uz vienu ģimenes locekli mēnesī nepārsniedz 42 latus) un Rīgā dzīvojošie.

2.2. Iedzīvotāju un organizāciju līdzdalība politikas veidošanā

Lai gan likumi paredz dažādus veidus, kā sabiedrība var iesaistīties politikas veidošanā valsts un pašvaldību līmenī, tikai neliela daļa iedzīvotāju izmanto šīs iespējas. Iedzīvotāji nav informēti, ka šādi iespējams aizstāvēt savas intereses (viņiem nav zināmi pozitīvie piemēri). Katrs neveiksmīgs mēģinājums attur no turpmākās iesaistīšanās. Savukārt līdzdalība dažādos procesos Eiropas Savienības līmenī vispār ir jauna joma, un Latvijas organizācijas vēl nav uzkrājušas sadarbības pieredzi, tādēļ ir pārāgri runāt par līdzdalības efektivitāti.

⁴ *Iedzīvotāju integrācija: sabiedriskās aktivitātes.* Latvijas iedzīvotāju aptauja, 2002.gada marts, SKDS. TM pasūtījums.

⁵ *Iedzīvotāju aptauja par dažādiem integrācijas aspektiem,* 2003.gada novembris, SKDS. ĪUMSILS pasūtījums.

Sadarbība ar **pašvaldībām** ir viens no politikas ietekmēšanas veidiem. 48,5 % aptaujāto respondentu ierindo to trešajā vietā pēc nozīmīguma (pēc piedalīšanās referendumos un vēlēšanās (66,8 %) un plašsaziņas līdzekļu ietekmes (52,1 %) ⁶. Tomēr iedzīvotāju aktivitāte, izmantojot likumos noteiktās līdzdalības iespējas (izņemot piedalīšanos vēlēšanās), ir ārkārtīgi zema. Tikai 3,6 % Latvijas iedzīvotāju atzīst, ka pēdējo triju gadu laikā ir mēģinājuši panākt pašvaldības (domes) lēmuma pieņemšanu, atcelšanu vai mainīšanu ⁷. 2,7 % iedzīvotāju ir mēģinājuši ietekmēt pašvaldību iestāžu lēmumus. 9,7 % aptaujāto, lai risinātu savas, savu tuvāko vai visas sabiedrības problēmas, ir vērsušies pašvaldībā, savukārt, 7 % norāda, ka ir piedalījušies un izteikuši viedokli iedzīvotāju sapulcēs un/vai sabiedriskajās apspriešanās ⁸.

Iedzīvotāji maz iesaistās politikas veidošanā un īstenošanā arī **centrālās pārvaldes** līmenī. Kaut arī 19 % iedzīvotāju tic, ka valsts vai pašvaldības lēmuma pieņemšanai, mainīšanai vai atcelšanai ir vērts vērsties ministrijā, tikai 1,8 % šo iespēju izmantojuši praksē, mēģinot ietekmēt valdības lēmumus vai noteikumus, un 2,3 % iedzīvotāju ir rakstījuši vēstules ministrijām ⁹.

Arī nevalstisko organizāciju (NVO) līdzdalība politikas veidošanā ir zema. Tā prasa resursus (laiku, finansējumu, ekspertīzi u.c.), kuru vairumam Latvijas organizāciju nepietiek. Līdz ar to politikas veidošanā ietekme ir nelielai NVO daļai. Formāli šī līdzdalība starp nevalstisko un publisko sektoru ir atvērta, un juridiskā regulācija šajā jomā ir demokrātiska. Sevišķi pozitīvi vērtējama NVO pārstāvja līdzdalība Valsts sekretāru sanāksmēs, kā arī Ministru kabineta sēžu atvērtība. Tomēr atsevišķos aspektos pietrūkst praktiska regulējuma, kas padarītu līdzdalību par efektīvu darbību. Publiskās pārvaldes un nevalstisko organizāciju savstarpējās sazināšanās un atgriezeniskās saites trūkums mazina NVO iesaistīšanos politikas veidošanā. Nepietiekami reglamentētas un izskaidrotas, līdz ar to arī maz īstenotas ir tādas sabiedrības iesaistes formas politikas īstenošanā kā sabiedriskās

⁶ The State of Local Democracy in Central Europe, Local Government and Public Service Reform Initiative, Budapest, 2002.

⁷ Iedzīvotāju aptauja par dažādiem integrācijas aspektiem, 2003.gada novembris, SKDS. *ĪUMSILS pasūtījums*.

⁸ Iedzīvotāju aptauja par dažādiem integrācijas aspektiem, 2003.gada novembris, SKDS. *ĪUMSILS pasūtījums*.

⁹ Iedzīvotāju aptauja par dažādiem integrācijas aspektiem, 2003.gada novembris, SKDS. *ĪUMSILS pasūtījums*.

apspriedes un valsts pārvaldes uzdevumu deleģēšana un pilnvarošana, slēdzot līdzdarbības līgumus.¹⁰

Vēl mazāk iedzīvotāju un organizāciju piedalās politikas veidošanā Saeimas līmenī. Tikai 1,7 % iedzīvotāju atzīst, ka pēdējo triju gadu laikā ir mēģinājuši ietekmēt kādu Saeimas lēmumu vai likumu. Tikai 0,7 % iedzīvotāju pēdējā gada laikā ir vērsušies pie Saeimas deputātiem vai rakstījuši vēstules, lai risinātu savas, tuvāko cilvēku vai visas sabiedrības problēmas.¹¹

2.3. Nevalstisko organizāciju darbības vide

Institucionālajā jomā nav saskatāmi būtiski šķēršļi pilsoniskās sabiedrības attīstībai. Esošais tiesiskais regulējums paredz gan NVO dibināšanas iespējas un formu daudzveidību, gan arī būtiski neierobežo sabiedrības iniciatīvas.

Latvijā nav viennozīmīga nevalstisko organizāciju sektora definējuma un kritēriju, pēc kuriem organizāciju klasificē kā nevalstisku, tādēļ nav iespējams iegūt ticamu statistisko informāciju par NVO darbību. Jaunā Biedrību un nodibinājumu likuma un Sabiedriskā labuma organizāciju likuma ieviešana precizē sabiedrisko organizāciju dibināšanas jautājumus un nosaka skaidrākas un caurspīdīgākas nodokļu atvieglojumu piešķiršanas procedūras, īpaši attiecībā uz fondiem. Tomēr tie neatrisinās ar klasifikāciju saistītos jautājumus. Vienotas klasifikācijas trūkums mazina esošās situācijas konstatēšanas, uzraudzības (monitoringa), analīzes un novērtēšanas iespējas, līdz ar to arī pilnvērtīgas un iedzīvotāju vajadzībām atbilstošas attiecīgā sektora attīstības iespējas.

Esošās organizācijas ar jauniem biedriem papildinās lēni. Daļēji tādēļ, ka pašām organizācijām ir ērtāk strādāt ar nelielu biedru skaitu, tomēr bieži vien cilvēkiem nav informācijas un intereses iesaistīties organizāciju darbā. Iedzīvotāji maz zina par sabiedriskajām organizācijām, to darbības rezultātiem un iesaistīšanās iespējām tajās. Pēc Latvijas neatkarības atgūšanas nevalstisko organizāciju attīstību īpaši veicināja ārvalstu donori, tādēļ to skaita palielināšanās ne vienmēr bija tieši saistīta ar iedzīvotāju vēlmi risināt problēmas pašu spēkiem.

¹⁰ Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze, ĪUMSILS, 2004.

¹¹ Iedzīvotāju aptauja par dažādiem integrācijas aspektiem, 2003.gada novembris, SKDS. *ĪUMSILS pasūtījums*.

Sabiedrisko organizāciju finanšu ieņēmumus raksturo paļaušanās uz vienu vai pāris avotiem. Līdz ar to tām ir grūti saglabāt neatkarīgu viedokli un to finansiālā ilgtspēja ir nedroša.

2002.gadā sabiedrisko organizāciju ieņēmumi veidoja 1,3 % no valsts IKP. Pieaugot sabiedrisko organizāciju skaitam un ieņēmumu apmēram, ar katru gadu pieaug sabiedrisko organizāciju samaksāto nodokļu apmērs. 2002.gadā sabiedrisko organizāciju samaksāto nodokļu apmērs veidoja 0,24 % no visiem valsts nodokļu, nodevu un citiem noteiktajiem obligātajiem maksājumiem.

Būtisks valsts atbalsts uzņēmumu ziedošanas sekmēšanai ir piešķirtā uzņēmuma ienākuma nodokļa atlaide (85 % vai 90 % apmērā) uzņēmumiem, kas ziedo sabiedriskajām organizācijām, kuras ir saņēmušas Finanšu ministrijas apstiprinājumu šādām atlaidēm. Pašlaik likumos ziedošana definēta nekonkrēti, tādēļ bieži vien uzņēmums, ziedojot no peļņas, pretī var prasīt reklāmas pakalpojumus. Iespējams, tieši šī iemesla dēļ Latvijā lielākā daļa uzņēmumu ziedo sportam (54 %) un kultūrai (32 %). Tās ir jomas, kurās sponsorētāji saņem visplašāko publicitāti. Pārējām jomām kopā paliek 14 % ziedojumu.¹²

Jāsecina, ka nevalstisko organizāciju sektoram kopumā trūkst prognozējama, stabila un daudzveidīga valsts finanšu atbalsta, īpaši interešu aizstāvības jomā (izņēmums ir lauksaimnieku organizācijas).

Valsts netiešais atbalsts privātpersonām (attaisnotie izdevumi pirms iedzīvotāju ienākuma nodokļa samaksas, tā, ka to kopējais apmērs nepārsniedz 20 % no iedzīvotāju ienākuma nodokļa apmēra) nav pietiekami efektīvs veids, lai veicinātu privātpersonu ziedošanu. Aptauju rezultāti netieši liecina –, ja nevalstiskajām organizācijām varētu ziedot vienkāršāk, daļa iedzīvotāju labprāt tām ziedotu līdzekļus. Kā būtisks kavēklis tiek minēts sarežģītā procedūra¹³.

Latvijas NVO organizācijas reģionālajos NVO atbalsta centros un NVO centrā Rīgā meklē informāciju un saņem konsultācijas, kas palīdz uzlabot organizāciju rīcībspēju (kapacitāti). NVO centri bieži ir arī atbalsts ministrijām un pašvaldībām nevalstisko organizāciju iesaistīšanā politikas veidošanā. Centrs nodrošina informāciju par valdības darbu un aktualitātēm, kas saistītas ar NVO sektoru vai atsevišķām organizācijām, kā arī mobilizē tās interešu aizstāvībai. Šo centru pastāvēšana un darbība ir lielā mērā

¹² Latvijas sponsorēšanas tirgus pētījums, DDB, 2003.gada decembris.

¹³ Pilsoniskās sabiedrības attīstība Latvijā: situācijas analīze, ĪUMSILS, 2004.

atkarīga no ārvalstu donoriem un to finansētajiem projektiem, kas subsidē pakalpojumus NVO.

Nevalstiskā sektora finansējuma jomā turpmākajos gados gaidāmas pārmaiņas. Līdzšinējais ārvalstu finansējums Latvijai kā pārejas perioda valstij samazināsies, jo valsts iestājusies Eiropas Savienībā. Savukārt citi – vietējie – finansējuma avoti – iedzīvotāju un uzņēmumu ziedojumi, ienākumi no biedru naudas un NVO saimnieciskās darbības – ir maz attīstīti. Valsts finansiālais atbalsts nav sistematizēts, tādēļ ka tas nav veidojies uz vienotiem principiem. Tāpēc tas varētu vienmēr nebūt taisnīgs, caurredzams un atbilstošs pilsoniskās sabiedrības attīstības vajadzībām.

III. Problēmas

Galvenās pilsoniskās sabiedrības izveides un nostiprināšanas problēmas Latvijā ir šādas:

- **Zema sabiedriskā aktivitāte un savstarpējā uzticēšanās.** Nav iedibinātas sadarbības tradīcijas. Liels skaits Latvijas iedzīvotāju nejut, ka var ietekmēt notikumus savā dzīvē un sabiedrībā, neredz guvumu no sadarbības ar citiem un arī necenšas sadarboties. Cilvēkiem bieži nav sadarbībai nepieciešamās prasmes un zināšanu, viņi nesaredz reālas sadarbības iespējas un rezultātus. NVO nepietiekami veicina iedzīvotājus pašorganizēties un sadarboties NVO ietvaros. Pašvaldības kopumā nerada tādus apstākļus, lai cilvēki savstarpēji sadarbotos dažādu jautājumu risināšanā. Lai gan ne vienmēr, tomēr sabiedriskajai aktivitātei nepieciešami līdzekļi. Nav attīstītas labdarības un brīvprātīgā darba tradīcijas, indivīda un uzņēmēju ziedošanas kultūra. Netiek veidoti neatkarīgi līdzekļu avoti sabiedrības jautājumu risināšanai – nodibinājumi.
- **Iedzīvotāju atsvešinātība no publiskās pārvaldes.** Liela daļa iedzīvotāju neuzticas valsts un pašvaldību varai, neizprot tās mērķus un darbību un nesaskata jēgu centieniem piedalīties politikas veidošanā. Daudziem šķiet, ka personīgie kontakti ir nozīmīgāki par formālajiem kontaktiem. Pašvaldības un centrālā valsts pārvalde nepietiekami iesaista iedzīvotājus un organizācijas politikas veidošanā. Lai gan likumdošana netraucē iedzīvotājiem piedalīties, pilsoniskā sabiedrība un publiskās pārvaldes darbinieki nav pietiekami informēti par reālām līdzdalības iespējām un metodēm, kā arī par līdzdalības rezultātiem un to lietderību. Pārvaldes darbiniekiem arī trūkst metodiskas informācijas un nav pietiekamas izglītības par iedzīvotāju līdzdalības veidiem.

- Iedzīvotāji maz zina par **NVO darbību**, NVO darba rezultātiem un lietderību, līdz ar to iesaistīšanās līmenis ir zems. NVO darbiniekiem kopumā trūkst prasmes informēt par NVO darbības rezultātiem, prasmes iesaistīt iedzīvotājus, kā arī piesaistīt nepieciešamos līdzekļus. Nedarbojas vēsturiskās labdarības tradīcijas, kas samazina privātā sektora atbalstu nevalstiskajām organizācijām. NVO trūkst finanšu avotu daudzveidības. Paļaušanās uz pāris atsevišķiem avotiem var apdraudēt organizācijas neatkarību. Vienlaikus valsts tiešais un netiešais atbalsts NVO darbībai nav sistemātiski analizēts informācijas trūkuma dēļ. Līdz ar to nav iespējams secināt, vai valsts atbalsts NVO sektoram ir taisnīgs un kā tas ietekmē NVO sektora pastāvēšanas ilgtspēju.

IV. Politikas veidošanas principi

Politiskās atbildības princips – neatkarīgi no sabiedrības iesaistīšanās veida vai pakāpes atbildīgs par politikas lēmuma pieņemšanu ir lēmuma pieņēmējs.

"Dilstošā atbalsta" princips – publiskās varas tiešais finanšu atbalsts nevalstiskā sektora attīstībai samazinās atbilstoši sektora darbības ilgtspējas pieaugumam.

Starpsektoriālas politikas princips – pilsoniskās sabiedrības politiku nevar īstenot izolēti no citu sektoru politikas, jo tā attiecas uz gandrīz visām valsts un sabiedrības darbības jomām. Katra sektora politikas īstenošanas gaitā jāpiemēro pilsoniskās sabiedrības politikas principi.

Subsidiaritātes princips – publiskā vara iejaucas sabiedrības un tās grupu darbībā (sākot ar indivīdiem un ģimeni līdz vietējai kopienai vai reģionam), ja viņi paši nespēj apmierināt savas pamatvajadzības.

Sacensības princips – valsts un pašvaldību līdzekļus nevalstiskās organizācijas iegūst, konkurējot savā starpā, kā arī ar publisko sektoru un biznesa sektoru.

Caurskatāmības princips – pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanai valsts un pašvaldības darbībā, kā arī atbalsta saņemšanā jābūt atklātai, pārskatāmai un saprotamai.

Papildinātības princips – valsts nenodrošina visus nevalstiskā sektora mērķu sasniegšanai nepieciešamos resursus, bet papildina esošos nevalstiskā sektora resursus.

Abpusējas iniciatīvas princips – līdzdalības iniciatīva var nākt gan no publiskās varas, gan no nevalstiskā sektora.

V. Pilsoniskās sabiedrības politikas mērķi

Pilsoniskās sabiedrības politikas **mērķis** ir panākt tādu pilsoniskās sabiedrības attīstību, kurā iedzīvotājiem nav šķēršļu sadarboties savu un sabiedrības jautājumu risināšanā.

Pilsoniskās sabiedrības politikas rezultātā:

- 1) palielināsies to cilvēku īpatsvars Latvijā, kas formāli un neformāli sadarbosies savu un sabiedrības mērķu labā, tādējādi vairojot sociālo kapitālu;
- 2) paaugstināsies iedzīvotāju, neformālo grupu un sabiedrisko organizāciju efektīva līdzdalība politikas procesā pašvaldības, valsts pārvaldes un Eiropas Savienības līmenī;
- 3) attīstīsies tāda vide, kurā sabiedriskās organizācijas veidojas un mainās atbilstoši sabiedrības vajadzībām un kurā ir iespējama to administratīvās un finansiālās darbības ilgtspēja, lai nodrošinātu noteikto mērķu sasniegšanu.

VI. Politikas rīcības virzieni

1. Palielināt to cilvēku īpatsvaru Latvijā, kas formāli un neformāli sadarbojoties savu un sabiedrības mērķu labā, vairo sociālo kapitālu.

Rīcības virzieni:

1. Aktivizēt pašvaldības (un nevalstiskās organizācijas *skat. III sadaļu*) **reālu iespēju** radīšanā iedzīvotāju sabiedriskajām aktivitātēm.
2. Veicināt **labdarību**, tai skaitā brīvprātīgo darbu, indivīdu ziedošanu, uzņēmēju filantropiju un nodibinājumu veidošanos.
3. Aktivizēt pašvaldību, nevalstisko organizāciju un plašsaziņas līdzekļu darbību, lai popularizētu veiksmīgu pilsonisko sabiedrību un līdzdalību ar to saistītajos procesos, minot reālus **piemērus**.
4. Paplašināt **skolas vecuma bērnu** zināšanas un prasmes, sekmējot attieksmes veidošanos dzīvei pilsoniskā sabiedrībā.
5. Veicināt **sociālās atstumtības riskam** pakļauto iedzīvotāju līdzdalību pilsoniskajā sabiedrībā.

2. Paaugstināt iedzīvotāju, neformālo grupu un sabiedrisko organizāciju līdzdalības efektivitāti politikas procesā pašvaldības, centrālās valsts pārvaldes un Eiropas Savienības līmenī.

Rīcības virzieni:

1. Noteikt publiskās pārvaldes atbildību par pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanu politikas veidošanā, nodrošinot **normatīvo un metodisko norādījumu** ieviešanu pilsoniskās sabiedrības līdzdalībai politikas veidošanā publiskajā pārvaldē, saglabājot un papildinot esošos līdzdalības mehānismus.
2. Nodrošināt iedzīvotājiem pieejamu un saprotamu **informāciju**, kā arī **komunikācijas infrastruktūru** pilsoniskās sabiedrības efektīvai līdzdalībai politikas veidošanā.

3. Attīstīt vidi ilgtspējīgai, uz rezultātu orientētai nevalstisko organizāciju darbībai.

Rīcības virzieni:

1. Veicināt NVO darbinieku uz rezultātu orientētu **rīcībspējas** (kapacitātes) uzlabošanu, lai sasniegtu noteiktos mērķus, kā arī piesaistītu cilvēku un finanšu resursus.
2. Veicināt cilvēku **iesaistīšanu NVO**, rosinot sabiedriskās organizācijas paplašināt biedru loku un iesaistīt mērķa grupas.
3. Veicināt daudzveidīgu **finansēšanas avotu un veidu** pieejamību NVO sektoram.
4. Atbalstīt **inovatīvu** sabiedrisko organizāciju attīstību.
5. Veidot un uzturēt valsts atbalsta sistēmu NVO sektora ilgtspējas veicināšanai.

VII. Politikas rezultāti un to rādītāji

Situāciju un tās izmaiņas iespējams novērtēt, izmantojot:

- Latvijas iedzīvotāju aptaujas;
- Nevalstisko organizāciju aptaujas;
- valsts pārvaldes darbinieku aptaujas;
- plašsaziņas informācijas līdzekļu kontentanalīzi;
- statistikas datus (avoti – Centrālās statistikas pārvaldes, VID, UR dati, NVO pārskati, valsts pārvaldes iestāžu darbības pārskati, ĪUMSILS apkopotā informācija).

Rezultāti	Sasniegšanas rādītāji	Mērīšanas metodes
SADARBĪBA		
Cilvēki redz guvumus no pilsoniskās sabiedrības	<ul style="list-style-type: none"> • Pieaug to cilvēku skaits, kuri par lietderīgu un efektīvu metodi savu un sabiedrības problēmu risināšanā uzskata: <ul style="list-style-type: none"> - savstarpējo sadarbību; - līdzdalību sabiedriskajās organizācijās; - līdzdalību politikas veidošanā. 	<ul style="list-style-type: none"> • Iedzīvotāju uzskati par efektīvām metodēm savu un sabiedrības problēmu risināšanā (avots – iedzīvotāju aptaujas) <i>"Savstarpējā sadarbība" un "līdzdalība" parādās starp citiem atbilžu variantiem</i> • Sabiedrības vērtības, kas nodrošina līdzdalību (avots – iedzīvotāju aptaujas) <i>Uzticēšanās–neuzticēšanās līdzcilvēkiem, aktivitāte–pasivitāte u.c.</i> • Iemesli, kāpēc nepiedalās sabiedriskajās aktivitātēs (avots – iedzīvotāju aptaujas). • Iedzīvotāju informētība par notikumiem, kad sadarbība un līdzdalība ir ļāvusi atrisināt problēmas dažādās jomās (avots – iedzīvotāju aptaujas). • Informācija par "labo pieredzi" plašsaziņas līdzekļos un iedzīvotāju reakcija uz attiecīgajiem rakstiem (avots – plašsaziņas līdzekļu kontentanalīze un fokusa grupu diskusijas)

<p>Cilvēki vairāk iesaistās pilsoniskajā sabiedrībā, arī neformālajos tīklos, sabiedriskajās organizācijās, brīvprātīgajā darbā un labdarībā</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Samazinās to cilvēku skaits, kas nepiedalās nekādās sabiedriskajās aktivitātēs. • Palielinās to cilvēku skaits, kas iesaistās dažāda rakstura sabiedriskajās organizācijās. • Palielinās to cilvēku skaits, kas nodarbojas ar labdarību. • Pieaug sociālās atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju līdzdalība pilsoniskajā sabiedrībā 	<ul style="list-style-type: none"> • Vairākpakāpju līdzdalības indikatora izveide, kas ļautu novērtēt, cik liela daļa ir iesaistījusies organizācijās, cik liela daļa – nepolitiskajās organizācijās, cik liela daļa – neformālajās sabiedriskajās aktivitātēs, cik liela daļa nepiedalās (avots – iedzīvotāju aptaujas). • Līdzdalības raksturs (arī brīvprātīgais darbs, ziedošana) (avots – iedzīvotāju aptaujas). • Uzskati par ziedošanu (gatavība ziedot kopumā, kādām jomām (organizācijām) būtu gatavi ziedot) (avots – iedzīvotāju aptaujas). • NVO sektora sniegtie dati par cilvēku skaitu, kuri ir iesaistījusies organizācijās (NVO gada pārskati) • pasākumos iesaistīto sociālā atstumtības riskam pakļauto iedzīvotāju skaits pa mērķgrupām procentos.
<p>Skolas vecuma bērni pamatizglītības līmenī apgūst nepieciešamās prasmes aktīvai līdzdalībai pilsoniskajā sabiedrībā</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Skolas vecuma bērnu vidū pieaug izpratne par to, kā ir iespējams sadarboties interesējošo jautājumu risināšanā, piedalīties politikas veidošanā un iesaistīties sabiedriskajās organizācijās. • Pieaug skolas vecuma bērnu praktiskā pieredze (projektu nedēļas, pašvaldību apmeklējumi, u.c.). 	<ul style="list-style-type: none"> • Kur iegūtas līdzdalībai nepieciešamas zināšanas, prasmes (avots – iedzīvotāju aptaujas) <p><i>Atklājas, ka zināšanas ir iegūtas skolā (noteiktas stundas) vai ar NVO starpniecību.</i></p>
<p>LĪDZDALĪBA POLITIKAS VEIDOŠANĀ</p>		

<p>Iedzīvotāji un publiskās pārvaldes darbinieki uzskata iedzīvotāju iesaistīšanos politikas veidošanā par lietderīgu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Palielinās to iedzīvotāju un publiskās pārvaldes darbinieku skaits, kuri uzskata iedzīvotāju iesaistīšanos politikas veidošanā par lietderīgu. 	<ul style="list-style-type: none"> • Uzskati par sabiedrības iesaistīšanos politikas veidošanā (avots – iedzīvotāju aptaujas). <i>Nepieciešama/nevēlama, ir/nav devusi vēlamu rezultātu.</i> Publiskās varas iestāžu darbinieku attieksme pret sabiedrības iesaistīšanos (avots – iedzīvotāju aptauja, publiskās varas iestāžu pārskati (sadarbība ar iedzīvotājiem, mehānismi).
<p>Iedzīvotāji ir informēti par tiesībām piedalīties politikas veidošanā, kā arī par konkrētām piedalīšanās iespējām</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Palielinās to iedzīvotāju skaits, kas ir informēti par tiesībām piedalīties politikas veidošanā, kā arī par konkrētām piedalīšanās iespējām. 	<p>Zināšanas par to, kādā veidā var ietekmēt publiskās varas iestādes, lai panāktu sev vēlamu lēmumu pieņemšanu (nevēlamu atcelšanu), prasmes to darīt (avots – iedzīvotāju aptaujas).</p>

<p>Iedzīvotāji un sabiedriskās organizācijas (NVO) efektīvi piedalās politikas veidošanā (arī izstrādāšanā un ieviešanā), uzskatot savu piedalīšanos par veiksmīgu</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pieaug iedzīvotāju un NVO informētība par valsts institūciju (centrālās valsts pārvaldes un pašvaldību) plāniem un lēmumiem, kas tiek izskatīti. • Palielinās to iedzīvotāju un NVO skaits, kas reaģē uz pieņemtajiem lēmumiem. • Pieaug to iedzīvotāju un NVO skaits, kam ir iespēja ietekmēt politiku, sniedzot informāciju par sabiedrībā aktuālām problēmām. • Pieaug sabiedrisko apspriešanu skaits valstī par iedzīvotājiem saistošiem lēmumiem, kā arī to cilvēku skaits, kas ir apmierināti ar līdzdalību attiecīgajos procesos. • Pieaug to sabiedrisko organizāciju skaits, kas iesaistītas pašvaldību un centrālās valsts politikas īstenošanā un/vai sabiedrības informēšanā par šo politiku (brīvprātīga iesaistīšanās vai līdzdarbības līgumi, valsts pasūtījuma līgumi un deleģētie uzdevumi). 	<ul style="list-style-type: none"> • Interese, informētības vērtējums (avots – iedzīvotāju aptaujas). <i>Kad pēdējo reizi ir interesējies, kas notiek viņa pašvaldībā, vai ir zināšanas par valsts iestāžu, pašvaldību, Ministru kabineta, Saeimas lēmumiem.</i> • Aktivitātes, kādās ir iesaistījies, ar mērķi panākt savu (sabiedrības) interešu ievērošanu; to iznākums; apmierinātība ar iznākumu (avots - iedzīvotāju aptaujas). • Iedzīvotāju aktivitāšu vērtējums no valsts pārvaldes iestāžu puses (avots – iestāžu pārskats par saņemtajiem ierosinājumiem, atbalstītajiem ierosinājumiem). • Sabiedrisko apspriešanu skaita un to dalībnieku dinamika (avots – valsts institūciju un pašvaldību gadu pārskati par sabiedriskajām apspriešanām). • Politikas īstenošanā iesaistīto sabiedrisko organizāciju skaits, uzticēto uzdevumu apjoms, finansējums un darbības rezultāti (avots – politikas ieviešanas izvērtējums, valsts iestāžu un pašvaldību gada pārskati).
--	---	---

<p>Komunikācijas kanāli un procedūras ļauj publiskās pārvaldes darbiniekiem iesaistīt iedzīvotājus politikas veidošanā; pārvaldes darbinieki un iedzīvotāji ir informēti par tiem.</p> <p>Tiek nodrošināta atgriezeniskā saite.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Pieaug to cilvēku skaits, kas pārzina komunikāciju kanālus un procedūras, kā sadarboties ar publisko pārvaldi. • Pieaug to publiskās pārvaldes darbinieku skaits, kuriem ir izpratne par to, kādas ir procedūras sadarbībā ar iedzīvotājiem un kā tās izmantot, lai panāktu kvalitatīvāku politikas izstrādi. 	<ul style="list-style-type: none"> • Zināšanas par esošajiem komunikācijas kanāliem (kā informāciju var saņemt, kā to var nodot lēmumu pieņēmējiem) (avots – iedzīvotāju aptaujas, <i>skat. šīs sadaļas otro punktu</i>). • Komunikācijas kanālu izmantošanas ērtums un efektivitāte (avots – iedzīvotāju aptaujas). • Dažādu komunikācijas kanālu esamība, to izmantošana (normatīvo aktu analīze, valsts pārvaldes iestāžu gada pārskati). • Komunikācijas kanālu izmantošanas efektivitāte (avots – politikas plānotāju aptaujas).
---	--	---

NVO SEKTORA ILGTSPĒJA

<p>Iedzīvotāji vairāk jūt, ka sabiedriskās organizācijas pārstāv viņu intereses.</p> <p>Sabiedrisko organizāciju (NVO) mērķi un rezultāti ir zināmi iedzīvotājiem, un viņi atbalsta šīs organizācijas ar līdzdalību vai labdarību (vai maksājot nodokļus, uztic to darīt valstij).</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Palielinās to cilvēku skaits, kas uzskata, ka pastāv NVO, kas pārstāv viņu intereses. • Individu vērtējums par sabiedrisko organizāciju ietekmi uz valsts pārvaldes lēmumiem kļūst atzinīgāks. • Palielinās NVO darbības publisko pārskatu (biedru skaits, paveiktie darbi, ziedojumu izlietojums) publiskā pieejamība un kvalitāte. Šie pārskati var kalpot par pamatu atbalstam no valsts vai pašvaldības puses. 	<p>Informētība par NVO (avots – iedzīvotāju aptaujas).</p> <p>Uzticēšanās NVO (avots – iedzīvotāju aptaujas).</p> <p>NVO darbības vērtējums (efektivitāte, atbilstība iedzīvotāju interesēm, pieejamība) (avots – iedzīvotāju aptaujas) (<i>skat. arī 1.2.</i>).</p> <p>NVO publisko pārskatu kvalitatīvā analīze.</p>
--	--	--

Palielinās sabiedrisko organizāciju un to biedru skaits.	<ul style="list-style-type: none"> • Palielinās aktīvo biedrību un nodibinājumu skaits, arī sabiedriskā labuma organizāciju īpatsvars. 	Aktīvo organizāciju skaits. <i>Organizācijas, kuru pēdējā gada darbības pārskats ir publiski pieejams.</i> Organizāciju skaits, kurās biedru skaits pārsniedz 100 cilvēku, 500 cilvēku. (avots: biedrību un nodibinājumu reģistrs, VID, Finanšu ministrija)
Nevalstiskais sektors ir dinamisks, reaģē uz procesiem sabiedrībā, uz sabiedrības vajadzībām, formulē šīs vajadzības, ietekmē attiecīgas izmaiņas politikā.	<ul style="list-style-type: none"> • Noteiktam valsts atbalstīto NVO projektu skaitam ir inovatīvs raksturs. • Fondi, kas administrē valsts (pašvaldības) atbalstu, izvērtē ilgstoša atbalsta lietderīgumu, veicinot nevalstisko organizāciju autonomiju. 	Valsts (pašvaldības) atbalstīto NVO projektu analīze. Ilglaicīgi atbalstīto projektu analīze. Noteikts valsts tiešā atbalsta inovatīvo projektu īpatsvars NVO (avots – fondu, valsts un pašvaldību finanšu pārskati, NVO pārskati par iepriekšējo periodu)
Sabiedriskajām organizācijām ir pieejami lielāki finanšu apjomi un finanšu avotu daudzveidība.	<ul style="list-style-type: none"> • Nevalstisko organizāciju ieņēmumu īpatsvars, IKP palielinās. 2002.gadā – 1,3%. • Tiek līdzsvarota NVO sektora ieņēmumu struktūra. 	NVO ieņēmumu īpatsvars IKP (avots – VID pārskatu apkopojums, Finanšu ministrija). NVO ieņēmumu struktūra (avots – VID pārskatu apkopojums).
Sabiedrisko organizāciju vadība spēj nodrošināt mērķu sasniegšanu, izmantojot tās rīcībā esošos informācijas, finanšu un cilvēkresursus.		NVO spēja īstenot projektus (avots – fondu, valsts un pašvaldību finanšu pārskati, NVO pārskati par iepriekšējā periodā paveikto, NVO aptaujas). NVO organizatoriskā kapacitāte (spēja izmantot resursus, vadības efektivitāte u.c.) (avots – NVO aptaujas).

Politikas darbības rezultāti un to sasniegšanas rādītāji iekļauti Valsts programmā „Pilsoniskās sabiedrības stiprināšana. 2005.-2014.gads”.

VIII. Ietekmes uz valsts budžetu novērtējums

Pilsoniskās sabiedrības veidošanai un stiprināšanai valstī papildus privātā sektora finansējumam un finansējumam no starptautiskajiem avotiem ir nepieciešami līdzekļi no valsts budžeta un pašvaldību budžetiem.

Pilsoniskās sabiedrības pamatnostādņēs izvirzīto mērķu sasniegšanai turpmākajos gados nepieciešams papildu finansējums no valsts budžeta Īpašu uzdevumu ministra sabiedrības integrācijas lietās sekretariātam, kas ir atbildīgā institūcija par pilsoniskās sabiedrības politikas veidošanu un īstenošanu, kā arī Valsts kancelejai, ministrijām un citām valsts institūcijām.

Valsts institūcijām papildu finansējumu no valsts budžeta nodrošina valsts budžeta ieņēmumu pieaugums. Papildu līdzekļu piešķiršana nepieciešama, pamatojoties uz valsts programmā "Pilsoniskās sabiedrības stiprināšana: 2005.–2009.gads" noteiktajiem uzdevumiem un pasākumiem. (Programma izstrādāta saskaņā ar Pilsoniskās sabiedrības attīstības pamatnostādņēm.) Plānotais finansējums ietver arī tiešu finansējumu nevalstisko organizāciju sektoram. Programmā tiek norādīts valsts institūcijām no valsts budžeta paredzamais papildus nepieciešamais finansējums pa gadiem. Katru gadu plānojot nākamā gada budžetu, nepieciešamais finansējums tiek precizēts un iekļauts attiecīgās ministrijas vai institūcijas gada budžeta pieprasījumā.

Būtiska nozīme pilsoniskās sabiedrības stiprināšanā ir valsts netiešajam finanšu atbalstam. Ja, to īstenojot, paredz nodokļu atvieglojumus (atlaides uzņēmumu ienākuma nodoklim, attaisnotie izdevumi attiecībā uz iedzīvotāju ienākuma nodokli), kā arī īpašuma izmantošanas atvieglojumus, valsts budžetā izdevumi nerodas, kā arī nesamazinās ieņēmumi, jo šobrīd šādas atlaides ir spēkā.

IX. Turpmākās rīcības plānojums

•Pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas politikas pamatnostādņu īstenošanai ĪUMSILS līdz 2004.gada 1.novembrim iesniedz Ministru kabinetā Valsts programmu "Pilsoniskās sabiedrības stiprināšana: 2005.–2009.gads".

•ĪUMSILS ir atbildīgs par starpresoru pamatnostādņu ieviešanas koordinēšanu un Pilsoniskās sabiedrības padomes izveidošanu. Pilsoniskās sabiedrības padomes sastāvā ir pārstāvji no iesaistītajām ministrijām un pašvaldībām, pārstāvji no reģionālajām (vietējā līmeņa) un nacionālajām NVO, uzņēmēji un citi aktīvi pilsoniskās sabiedrības atbalstītāji. ĪUMSILS nosaka padomes sastāvu, veidošanas un darbības principus, nodrošinot 50%

pārstāvniecību no pilsoniskās sabiedrības puses, un 50% pārstāvniecību no publiskās pārvaldes puses.

X. Pārskatu sniegšanas un novērtēšanas kārtība

2007. un 2009. gadā ĪUMSILS, pamatojoties uz valsts, pašvaldību un sabiedrisko organizāciju sniegto informāciju, iesniedz Ministru kabinetam Pilsoniskās sabiedrības padomes apstiprinātu “Ziņojumu par pilsoniskās sabiedrības stiprināšanas pamatnostādņu īstenošanas gaitu”.

10.12.2004. 18:35

5349

R.Āboltiņš

7365379, reinis.aboltins@integracija.gov.lv